

5. ЦРКВА И ПОЛИТИКА

5.1. У савременим државама грађани учествују у процесу управљања путем гласања. Већи део грађана припада политичким партијама, покретима, коалицијама, блоковима и другим сличним организацијама које су створене на основу различитих политичких доктрина и погледа. Настојећи да друштвени живот организују у складу са политичким убеђењима својих чланова, ове организације као један од својих циљева прокламују освајање, задржавање или реформисање власти у држави. У току вршења мандата, добијеног на основу воље грађана изражене на изборима, политичке организације могу да учествују у делатности законодавних и извршних структура власти.

Постојање различитих, понекад дијаметрално супротних политичких убеђења, као и различитих интереса у друштву, рађа политичку борбу, која се води било законским и морално оправданим методима било, понекад, и методима који противрече нормама државног права, као и хришћанског и природног морала.

5.2. Црква, по заповести Божјој, има задатак да брине о јединству својих чеда, о миру и слози

у друштву и о ангажовању свих његових чланова у стваралачком раду. Црква је позвана да проповеда и гради мир са свима који су изван Цркве: „Ако је могуће, колико до вас стоји, имајте мир са свима људима" (Римљ. 12, 18); „старајте се да имате мир са свима" (Јевр. 12, 14). Али за њу је још битније унутрашње јединство у вери и љубави: „Молим вас пак, браћо, именом Господа нашега Исуса Христа да... не буду међу вама раздори него да будете утврђени у истом разуму и истој мисли" (I Кор. 1, 10). Јединство Цркве, као мистичког Тела Христовог (Еф. 1, 23), од чијег неповређеног битија зависи вечно спасење човеково, представља за нас највећу вредност. Обраћајући се члановима Цркве Христове, свети Игнатије Богоносац пише: „Сви покушавајте да од себе створите један храм Божји, као да сте један жртвеник, као да сте један Исус."

У свету политичких несугласица, противречности и борби Црква проповеда мир и сарадњу људи различитих политичких уверења. Она такође допушта постојање различитих политичких убеђења код свог епископата, свештенства и верног народа, изузев оних који очигледно воде ка активностима противним православном учењу и моралним нормама црквеног Предања.

Немогуће је учешће црквене јерархије и свештенослужитеља, па, према томе, и црквене Пуноче, у делатности политичких организација, у предизборним активностима, као што су јавна подршка политичким организацијама или појединим кандидатима' који учествују у изборима,

агитацијама, и тако даље. Није допуштено истицање кандидатуре свештенослужитеља на изборима било којих органа представничке власти на било ком нивоу. У исто време, ништа не сме да спречава учешће архијереја, свештенослужитеља и мирјана, напоредо са осталим грађанима, у свенародном изражавању воље путем гласања.

У историји Цркве било је много случајева општецрквене подршке различитим политичким доктринама, гледиштима, организацијама и јавним радницима. У низу случајева таква подршка била је повезана са одбраном насушних интереса Цркве у крајње неповољним условима антирелигијских гоњења, као и деструктивних и рестриктивних мера инославне или пак иноверне власти. У другим случајевима, слична подршка била је последица притиска државе или политичких структура. Она је обично водила поделама и антагонизмима унутар Цркве и удаљавању од ње оних који су били непостојани у вери.

У 20. столећу свештенослужитељи и јерарси Руске Православне Цркве били су чланови неких представничких органа власти, нарочито Државне Думе Руске Империје, Врховног совјета СССР-а и Руске Федерације, низа локалних савета и законодавних скупштина. У неким случајевима учешће свештенства у делатностима органа власти било је корисно за Цркву и друштво, али је исто тако често рађало несугласице и поделе. То се догађало нарочито у ситуацијама када је било допуштено чланство свештенослужитеља само у одређеним парламентарним фракцијама, као и у ситу-

ацијама када су се свештеници кандидовали за изборне дужности без благослова Цркве.

У целини посматрано, учешће свештенослужитеља у политичким структурама показало је да оно практично није могуће без преузимања на себе одговорности за доношење одлука које задовољавају интересе једног дела становништва, а штете интересима његовог другог дела, што озбиљно компликује пастирску и мисионарску делатност свештенослужитеља, који је позван да, по речима апостола Павла, „свима буде све, да како год неке спасе“ (I Кор. 9, 22). Историја истовремено показује да се одлука о учествовању или неучествовању свештенослужитеља у политичкој активности доноси - и мора да се доноси - полазећи од потреба сваке конкретне епохе и имајући у виду како унутрашње стање црквеног организма тако и његов положај у држави. Питање, међутим, да ли свештенослужитељ који заузима неки политички положај може да се бави политиком професионално, са канонске тачке гледишта недвосмислено се решава негативно.

Патријарх Тихон се 8. октобра 1919. године обратио свештенству Руске Цркве посланицом у којој је позвао клирике да се не мешају у политичку борбу. Нарочито је указао на то да служитељи Цркве „по свом чину треба да буду изнад и изван свих политичких интереса, да треба да имају на уму канонска правила свете Цркве којима она својим служитељима забрањује да се уплићу у политички живот земље, да припадају било којим политичким партијама или, још горе,

да од богослужбених обреда и служења Богу праве оруђе политичких демонстрација".

Пред сам почетак избора за народне посланике СССР-а, Свети Синод је 27. децембра 1988. године одлучио да „представницима наше Цркве, у случају њиховог кандидовања и бирања за народне посланике, благослови ову делатност, изражавајући притом увереност да ће то послужити добробити верника и свега нашега друштва". Осим бирања за народне посланике СССР-а, низ архијереја и свештеника заузели су посланичка места у републичким, обласним и локалним саветима. Нови услови политичког живота подстакли су Архијерејски Сабор Руске Православне Цркве да у октобру 1989. године велику пажњу посвети дискусији поводом двају питања – прво: докле Црква може да иде на путу преузимања одговорности за политичке одлуке, а да притом не доведе у сумњу свој пастирски ауторитет? Друго: да ли је Цркви дозвољено да се одрекне свог учешћа у законодавству и могућности да морално утиче на политички процес, уколико од донесених одлука зависи судбина земље? Као резултат овог разматрања, Архијерејски Сабор је усвојио одлуку Светог Синода од 27. децембра 1988. године као важећу само за протекле изборе. Одлучено је да питање целисходности учешћа представника свештенства у изборној кампањи убудуће у сваком конкретном случају благовремено решава јерархија (Свети Синод за епископе, а епархијски архијереји за подручне им клирике).

Иако нису добили одговарајући благослов, неки представници свештенства ипак су учествовали у изборима. Свети Синод је 20. марта 1990. године са жаљењем изјавио да „Руска Православна Црква скида са себе моралну и духовну одговорност за учествовање ових лица у изборним органима власти". Синод се уздржао од примене канонских санкција против нарушилаца црквене дисциплине, „констатујући да се такво понашање препушта њиховој савести". После стварања професионалног парламента у Русији, 8. октобра 1993. године, на проширеној седници Светог Синода донета је одлука да се свештенослужитељима наложи да се уздрже од учешћа у руским парламентарним изборима у својству кандидата за посланике. С тим у вези, Синод је још одлучио да за кршење ове одредбе од стране свештенослужитеља следи њихово рашчињење. Године 1994. Архијерејски Сабор Руске Православне Цркве одобрио је ову одлуку Светог Синода „као благовремену и мудру" и проширио њено дејство и „на евентуално будуће учешће свештенослужитеља Руске Православне Цркве у изборима било којих органа представничке власти земаља Заједнице Независних Држава и балтичких земаља, како на општедржавном тако и на локалном нивоу".

Исти Архијерејски Сабор, будући веран свetim канонима и одговарајући изазовима савремене стварности, установио је низ суштинских правила која се односе на ову тему. Тако се у једној од одлука Сабора каже: „Потврђује се да Пу-

ноћа Цркве не може подржавати ниједну политичку партију, нити покрет, блок, коалицију и томе сличне организације, као ни њихове јавне раднике понаособ, пре свега током предизборних кампања... Сматра се такође крајње непожељним чланство свештенослужитеља у политичким партијама, покретима, коалицијама, блоковима и њима сличним организацијама, пре свега онима које воде предизборну борбу."

Архијерејски Сабор који се састао 1997. године разрадио је начела односа Цркве са политичким организацијама и поштрио једну од одлука претходног Сабора тиме што је свештенослужитељима ускратио благослов да буду чланови политичких групација. У саборској одредби *О узајамним односима са државом и световним друштвом* нарочито се истиче: „Поздрављају се дијалози и контакти Цркве са политичким организацијама уколико ови контакти немају карактер политичке подршке. Сматра се допустивом сарадња са таквим организацијама ради постизања циљева који су корисни за Цркву и народ, изузев у случају када се таква сарадња интерпретира као политичка подршка... Сматра се недопустивим учешће архијереја и свештенослужитеља у било којој предизборној кампањи, као и њихово чланство у политичким групацијама чији статuti предвиђају кандидовање својих чланова на изборне државне дужности на свим нивоима."

Неучествовање Пуноће Цркве у политичкој борби, у делатности политичких партија и у предизборним кампањама не значи да се она од-

риче јавног изражавања става у вези са значајним друштвеним питањима и од изношења овога става пред органима власти било које земље на било ком нивоу. Такав став изражавају искључиво црквени сабори, свештена јерархија и лица која су од њих за то овлашћена. У сваком случају, право изражавања ставова Цркве не сме се препустити државним институцијама, политичким или другим световним организацијама.

5.3. Православне вернике ништа не спречава да учествују у делатностима органа законодавне, извршне и судске власти, као и у политичким организацијама. Осим тога, такво учешће, ако се одвија у складу са учењем Цркве, њеним моралним нормама и њеним званичним ставом у вези са друштвеним питањима, јесте један од облика мисије Цркве у друштву. Верници могу - и позвани су - да, извршавајући своју грађанску дужност, учествују у процесима везаним за избор власти на свим нивоима и да пружају свој допринос сваком морално оправданом потезу државе.

Историја Православне Цркве познаје мноштво примера активног ангажовања верника у управљању државом и у делатности политичких и осталих грађанских организација. Таква ангажованост постојала је у различитим системима државног уређења: у апсолутизму, у уставној монархији, у различитим видовима републике. Учешће православних верника у јавном и политичком животу било је отежано само у условима

иноверне владавине и режима који је спроводио политику државног атеизма.

Учествујући у управљању државом и у политичким активностима, православни верник је дужан да своју делатност заснива на нормама јеванђелског морала, на јединству правде и милосрђа (Пс. 84, 11), на старању о духовном и материјалном богатству људи, на љубави према отаџбини, на тежњи да се свет који нас окружује преобрази према Христовим речима.

У исто време, хришћанин, ако је политичар или државни службеник, треба јасно да схвати да у условима историјске стварности, а пре свега у контексту нашег подељеног и противречног друштва, већина донетих одлука и предузетих политичких акција доноси корист једном делу друштва, а истовремено ограничава или угрожава интересе и жеље осталих. **Многе такве одлуке и акције неизбежно су повезане са грехом или толерисањем греха. Управо због тога се од православног политичара или државника захтева изузетна духовна и морална осетљивост.**

Хришћанин који се ангажује у области креирања државног и политичког живота треба да има дар нарочитог пожртвовања и самоодрицања. Неопходно је да се пажљиво односи према свом духовном стању, како не би дозволио да његова државна или политичка делатност престане да буде служење и постане нешто што је само себи циљ, што потхрањује гордост, похлепу и остале пороке. Треба да има на уму да „или началства или власти: све је Њиме и за Њега саздано...

и све у Њему постоји" (Кол. 1,16 - 17). Обраћајући се једном носиоцу власти, светитељ Григорије Богослов је писао: „Ти руководиш заједно са Христом, заједно са Њим управљаш. Од Њега си добио мач." Свети Јован Златоуст вели: „Заиста је цар онај ко побеђује гнев, завист и сладострашће, ко све подређује законима Божјим, ко чува свој ум слободним и не дозвољава да у његовој души победи страст и жудња за задовољствима. Таквог човека бих желео да видим на месту са којег се управља народима, и земљом, и морем, и градовима, и областима, и војскама. Јер, онај ко је подредио душевне страсти разуму, тај ће лако управљати и људима, у складу са Божјим законима... Онај пак ко мисли да руководи људима, а робује гневу, честољубљу и задовољствима, тај... неће знати шта да чини са својом влашћу."

5. 4. Учешће православних верника у делатности органа власти и у политичким активностима може да буде било индивидуално било у оквиру посебних хришћанских (православних) политичких организација или хришћанских (православних) конституената већих политичких удружења. У оба случаја синови и кћери Цркве имају слободу избора и изражавања својих политичких убеђења, доношења одлука и остваривања одговарајуће делатности. Истовремено **верници који учествују у државној или политичкој делатности, индивидуално или у оквиру различитих организација, чине то самостално, не поистовећујући свој политички рад са ставом Пуноће Цркве**

или било које од канонских црквених установа и не иступајући у њихово име. Притом највиша црквена власт не даје посебан благослов за политичку делатност верника.

Архијерејски Сабор Руске Православне Цркве одлучио је 1994. године да сматра допустивим чланство „верника у политичким организацијама и њихова настојања да и сами стварају такве организације које се, у случају да у њиховом имену стоји да су хришћанске и православне, позивају на већу узајамну сарадњу са црквеном јерархијом. Такође је одобрио учешће свештенослужитеља, као и оних који представљају канонске црквене структуре и црквену јерархију, у посебним иницијативама политичких организација и, даље, црквену сарадњу са њима у акцијама које су корисне за Цркву и друштво, под условом да такво учешће и сарадња немају карактер подршке политичким организацијама него да служе стварању атмосфере мира и слоге у народу и у црквеној средини”.

У аналогној одлуци Архијерејског Сабора из 1997. године посебно се наглашава: „Одобрава се учешће верника у делатности политичких организација и стварање таквих организација са њихове стране под условом да оне у свом саставу немају свештенослужитеље и да врше одговарајуће консултације са црквеном јерархијом. Одлучено је да сличне организације, које учествују у политичким активностима, не могу имати благослов црквене јерархије и не могу иступати у име Цркве. Црквени благослов не могу добити, а у

случају да га имају, лишавају га се оне црквено-друштвене организације које воде предизборну кампању, или су увучене у политичку агитацију, или своје мишљење приказују као мишљење Цркве, које, као што је познато, у држави и др^шштву заступају црквени сабори, Његова Светс Патријарх и Свети Синод. Исто се односи на црквена и црквено-друштвена средства јавног извештавања.”

Постојање хришћанских (православних) политичких организација, као и хришћанских (православних) огранака ширих политичких удружења, Црква посматра као позитивну појаву, као средство које помаже верницима да заједничким напорима остварују политичку и државну делатност на основу хришћанских духовно-моралних начела. Поменуте организације, иако аутономне у својој делатности, истовремено су дужне да се консултују са црквеном јерархијом ради координације акција приликом заузимања става Цркве о друштвеним питањима.

У узајамним односима црквене Пуноће и хришћанских (православних) политичких организација, у чијем деловању учествују православни лаици, као и у односима са појединим православним политичарима и државницима, може доћи до ситуације у којој се изјаве или поступци ових организација и лица суштински разликују од општецрквеног становишта у односу на друштвена питања или се њима омета реализација таквог становишта. У таквим случајевима јерархија утврђује чињеницу размимоилажења у ста-

вовима и обавештава о томе јавност како би се избегле пометње и неспоразуми међу верницима, па и у широким слојевима друштва. Констатација таквог размимоилажења треба да подстакне православног верника који учествује у политичком деловању да размисли о томе да ли његово даље чланство у датој политичкој организацији има смисла и оправдања.

Организације православних хришћана не треба да имају карактер тајних друштава, чији су чланови подређени искључиво својим лидерима и стога свесно, чак и на исповести, одбијају да открију суштину делатности своје организације, акамоли да је открију у току консултација са црквеном јерархијом. Црква не може да одобри учешће православних верника, поготову свештенослужитеља, у неправославним друштвима такве врсте, пошто она својим карактером отуђују човека од свецеле преданости Цркви Божјој и њеном канонском устројству.

6. РАД И ЊЕГОВИ ПЛОДОВИ

6.1. Рад је органски елемент људског живота. У Првој књизи Мојсијевој говори се да на почетку „не беше човека да ради земљу“ (Пост. 2, 5). Створивши рајски врт, Бог у њега доводи човека „да га обрађује и да га чува“ (Пост. 2, 15). Рад је стваралачко откриће човека, коме је, због његове исконске боголикости, од самог почетка било дато да буде стваралац по угледу на Господа, и сарадник Господњи. Али после човековог отпадноћа од Творца, карактер рада се променио: „Са знојем лица својега јешћеш хлеб, докле се не вратиш у земљу од које си узет; јер си прах и у прах ћеш се вратити“ (Пост. 3, 19). Стваралачка компонента рада постала је слабије изражена - рад је за палог човека постао првенствено начин обезбеђивања средстава за живот.

6.2. Реч Божја не само да људима скреће пажњу на неопходност свакодневног рада него му и одређује посебан ритам. Четврта заповест гласи: „Сећај се дана одмора да га светкујеш. Шест дана ради и свршуј све послове своје. А седми је дан одмор Господу Богу твојему; тада немој радити ниједнога посла, ни ти, ни син твој, ни кћи твоја,

ни слуга твој, ни слушкиња твоја, ни живинче твоје, ни странац који је међу вратима твојим" (Изл. 20, 8 - 10). Овом заповешћу Творца процес људског рада повезује се са Божјим стваралаштвом, које је поставило почетак стварању света. Пошто се заповест о дану одмора заснива на томе да приликом стварања света „благослови Бог седми дан и посвети га, јер у тај дан почину од свих дела својих, која учини" (Пост. 2, 3), то овај дан треба да буде посвећен Господу, како свакодневне бриге не би могле одвратити човека од Творца. Истовремено, делатне пројаве милосрђа и некористољубива помоћ ближњима не представљају оглушења о ову заповест: „Субота постаде човека ради, а не човек суботе ради" (Марк. 2, 27). У хришћанској традицији, од апостолских времена, дан слободан од рада постао је први дан седмице - дан Васкрсења Христовог.

6. 3. Усавршавање оруђа и метода рада, њихова професионална подела и прелаз од једноставних облика према сложенијим облицима рада доприносе побољшању материјалних услова људског живота. Па ипак, завањавање достигнућима цивилизације удаљава човека од Творца, води привидном тријумфу разума који настоји да земаљски живот уреди без Бога. Реализација сличних тежњи увек се у историји човечанства завршавала трагично.

У Светом Писму је речено да су први градитељи земаљске цивилизације били Каинови потомци: Ламех и његова деца су изумели и произ-

вели прва оруђа од бакра и гвожђа, преносиве шаторе и различите музичке инструменте. Они су били зачетници многих заната и уметности (Пост. 4, 20 - 22). Ипак, ни они, као ни остали људи, нису избегли саблазни „јер свако тело поквари пут свој на земљи" (Пост. 6,12). Због тога се, по вољи Творца, цивилизација Каинита завршила потопом. Најистакнутији библијски пример неуспешног покушаја палог човека „да начини себи име" јесте градња Куле вавилонске, „високе до неба". Грађење Куле вавилонске представља символ уједињења људских напора ради постизања богопротивног циља. Господ се противи гордима: помешавши језике неимарима Куле, Он их лишава могућности међусобнога споразумевања и расељава их широм земаљскога шара.

6. 4. Са хришћанскога гледишта, рад сам по себи није безусловна вредност. Он постаје благословен када представља сарадњу са Господом и када доприноси испуњењу Његове замисли о свету и човеку. Рад, међутим, није богоугодан ако служи било себичним интересима појединаца или заједница било задовољавању греховних тежњи духа и тела.

Свето Писмо сведочи о два морална подстицаја за рад: радити да би себе самога хранио, нико не оптерећујући, и радити да би раздавао потребитима. Апостол пише: „Боље нека се труди да ради својим рукама оно што је добро да би имао давати ономе коме је потребно" (Еф. 4,28).

Такав рад оплемењује душу и укрепљује човеково тело, пружа хришћанину могућност да покаже своју веру у богоугодна дела милосрђа и у љубав према ближњима (Мат. 5,16 и Јак. 2,17). Сви се сећају речи апостола Павла: „Ако неко неће да ради, нека не једе“ (II Сол. 3,10).

Етички значај радних процеса наглашавали су и Оци и Учитељи Цркве. Тако је Климент Александријски рад називао „школом друштвене праведности“. Свети Василије Велики је тврдио да „стремљење ка побожности не сме да служи као изговор за лењост и избегавање рада него треба да буде подстицај за још веће напоре“. Свети Јован Златоуст сматра да „није нечастан рад него доколица“. Пример радног подвижничтва дали су монаси многих манастира. Њихов рад на имањима по много чему је био пример за углед, а оснивачи највећих монашких обитељи уживали су, поред највишег духовног ауторитета, и углед неуморних трудбеника. Надалеко су познати примери ревносног рада преподобних монаха Теодосија Печерског, Сергија Радоњешког, Кирила Белојезерског, Јосифа Волоцког, Нила Сорског и других руских подвижника.

6. 5. Црква благосиља сваки рад усмерен на добробит људи; притом се не даје предност ниједном виду људске делатности уколико она одговара хришћанским моралним нормама. У Својим причама Господ наш Исус Христос стално помиње различита занимања, али не издваја ниједно од њих. Он говори о раду сејача (Марк.

4, 3 - 9), слугу и управника куће (Лук. 12,42 - 48), трговца и рибара (Мат. 13, 45 - 48), домаћина и радника у винограду (Мат. 20,1 - 16). Савремено доба, међутим, подстакло је развој читаве индустрије специјално усмерене на пропагирање порока и греха, као и на задовољавање пагубних страсти и навика, као што су пијанство, наркоманија, блуд и прељуба. Црква пак сведочи о греховности учествовања у таквим делатностима пошто оне изопачавају не само радника него и друштво у целини.

6. 6. Радник има право да користи плодове свога рада: „Ко сади виноград и не једе од рода његова? Или ко чува стадо и од млека стада не једе?... Ко оре, треба у нади да оре, и ко врше у нади, примиће по својему надању“ (I Кор. 9, 7 - 10). Црква учи да одбијање плаћања поштеног рада јесте не само кривично дело против човека него и грех пред Богом.

Свето Писмо говори: „Немој врећати најамника... Подај му најам његов исти дан... да не би завикао на тебе ка Господу, и било би ти грех“ (Изд. 24, 14 - 15). „Тешко ономе ко... се служи ближњим својим ни за шта и плату за труд његов не даје му“ (Јер. 22,13). „Гле, вапије плата радника који су пожњели њиве ваше, коју сте им закинули; и вапаји жетелаца дођоше до ушију Господа Саваота“ (Јак. 5, 4).

Поред тога, **заповест Божја наређује радницима да брину о онима који из различитих разлога не могу сами да зарађују себи за живот - о не-**

моћнима, болесницима, дошљацима, избеглицама, сирочади и удовицама - и да деле са њима плодове свога рада, „да би те благословио Господ Бог твој у сваком послу руку твојих" (Изл. 24,19 - 22).

Настављајући на земљи службу Господа Христа, Који је Себе поистоветио управо са унесрећенима, **Црква увек ступа у заштиту слабих и немоћних. Због тога она позива друштво на праведну расподелу производа рада**, при чему богати помаже сиромашнога, здрав - болеснога, радно способан - остарелога. Духовно благостање и самоодржање друштва могуће је само тада када се осигуравање живота, здравља и минимума благостања свих грађана сматра безусловним приоритетом при расподели материјалних средстава.

7. СВОЈИНА

7.1. Својина се обично схвата као друштвено прихваћен облик односа људи према плодовима рада и природним ресурсима. Међу основна права власника обично се увршћује право поседовања и коришћења, право управљања и стицања добара, право отуђивања, потрошње, промене или уништавања предмета својине.

Црква не одређује права људи на својину. Па ипак, материјална страна људског живота не остаје изван њеног видокруга. Позивајући да се пре свега тражи „Царство Божје и правда његова" (Мат. 6, 33), Црква не заборавља ни потребе везане за „хлеб наш насушни" (Мат. 6, 11), сматрајући да **сваки човек мора имати довољно средстава за достојанствен живот. Црква уједно упозорава на претерану усхићеност материјалним добрима, осуђујући оне који живе у „бригама и богатству и сластима овога живота"** (Лук. 8, 14). У ставу Православне Цркве према својини нема ни игнорисања материјалних потреба ни супротне крајности, која заговара усмереност људи према стицању материјалних добара као највишег циља и највеће вредности постојања. Нечије имовинско стање не може се само по себи

узимати за сведочанство о томе да ли је неко угодан Богу или није.

Однос православнога хришћанина према својини треба да се заснива на јевађелском начелу љубави према ближњем, израженом у Спаситељевим речима: „Заповест нову дајем вам: да љубите једни друге“ (Јов. 13, 34). Ова заповест представља основу за морално понашање хришћана. Са становишта Цркве, она и њима и осталим људима треба да буде императив у области регулисања међуљудских односа, укључујући и својинске односе. **Према учењу Цркве, сва земаљска добра људи добијају од Бога, Кома и припада апсолутно право располагања њима.** Релативност права својине за човека Спаситељ је много пута показивао у причама: виноград дат на коришћење (Марк. 12,1 - 9), или таланти разделени људима (Мат. 25, 14 - 30), или имање дато на привремено управљање (Лук. 16, 1 - 13). Исказујући, мисао својствену Цркви, да је апсолутни власник свега Бог, свети Василије Велики пита: „Кажите ми: шта имаш своје? Одакле си то узео и у живот донео?“ Грехован однос према својини, који се испољава у превићању или у свесном одбацивању овог духовног начела, рађа поделе и отуђеност међу људима.

7. 2. Материјална добра не могу човека учинити срећним. Господ Исус Христос упозорава: „Гледајте и чувајте се сваке грамзивости, јер нико не живи од имовине своје, што је сувише богат“ (Лук. 12,15). Трка за богатством пагубно де-

лује на човеково духовно стање и може довести до потпуне деградације личности. Апостол Павле указује на то да они „који хоће да се обогате, упадају у искушење и замку, и у многе луде и пагубне жеље које гурају људе у пропаст и погубељ, јер корен свију зала јесте среброљубље; њему се предавши, неки застранише од вере и навучоше на себе муке многе. А ти, о човече Божји, бежи од тога“ (I Тим. 6, 9 - 11). У разговору са младићем Господ је рекао: „Ако хоћеш савршен да будеш, иди и продај све што имаш и подај сиромасима, и имаћеш благо на небу, па хајде за мном“ (Мат. 19, 21). Доцније је Христос Својим ученицима објаснио ове речи: „Тешко је богатоући у Царство небеско... Лакше је камили проћи кроз иглене уши неголи богатоући у Царство Божје“ (Мат. 19, 23 - 24). Јеванђелист Марко прецизира да је у Царство Божје тешко ући управо онима који се не уздају у Бога него у материјална блага - „који се уздају у богатство“ (Марк. 10, 24). Само они „који се уздају у Господа као гора су Сион; неће се поколебати до века“ (Пс. 124,1).

И богаташ, уосталом, може да се спасе. Јер, „што је људима немогуће, Богу је могуће“ (Лук. 18, 27). У Светом Писму не постоји негативан став према богатству као таквом. Веома имућни били су и Авраам и старозаветни патријарси, праведни Јов, Никодим и Јосиф из Ариматеје. Не грешити онај ко, поседујући велику имовину, располаже њоме у складу са вољом Бога, Кома припада све што постоји, и у складу са законом

љубави, јер радост и пуноћа живота није у стицању и поседовању него у даривању и самоодрицању. Апостол Павле нас позива да се „опомињемо речи Господа Исуса коју он рече: Блаженије је давати него примати" (Дела ап. 20,35). Свети Василије Велики сматра лоповом онога ко део своје имовине не даје као жртвену помоћ ближњем. Исту мисао наглашава свети Јован Златоуст: „Не давати од свог имања - такође је крађа." **Црква позива хришћанина да својину сматра Божјим даром који му је дат да га користи на своје добро и на добро ближњих.**

Истовремено, **Свето Писмо признаје право човека на својину и осуђује сваки насртај на њу.** У двама од Десет Божјих заповести директно се говори о томе: „Не кради. Не пожели кућу ближњег својега, не пожели жену ближњег својега, ни слугу његова, ни слушкињу његову, ни вола његова, ни магарца његова, нити ишта што је ближњег твојега" (Изл. 20, 15 и 17). У Новом Завету сачуван је такав однос према својини, али је добио још дубљу моралну утемељеност. У Јеванђељу је о томе овако речено: „Јер оно: не укради..., не пожели туђе, и било која друга заповест, испуњава се у овој речи: Љуби ближњег својега као себе самога" (Римљ. 13, 9).

7.3. Црква признаје постојање многих облика својине. Државни, друштвени, корпоративни, приватни и мешовити облици својине добили су у разним земљама различиту укорененост у току свог историјског развоја. Црква не даје пред-

ност ниједном од ових облика. Код сваког облика својине могуће су како греховне појаве - крађа, похлепа, неправедна расподела плодова рада - тако и поштено и морално оправдано коришћење материјалних блага.

Све већи значај задобија интелектуална својина, у коју спадају научни радови и открића, информационе технологије, уметничка дела и остала достигнућа стваралачке мисли. **Црква поздравља стваралачки рад усмерен на добробит друштва и осуђује нарушавање ауторских права на интелектуалну својину.**

Уопште узев, **отуђивање и прерасподелу својине са гажењем права њених законитих власника Црква не може одобрити.** Изузетак може да представља једино такво одузимање својине на основу одговарајућег закона које је, будући да је условљено интересима већине људи, праћено правичном надокнадом. Историјско искуство наше земље показује да кршење тих начела неминуовно води ка социјалним потресима и страдањима људи.

Удруживање имовине и одрицање од приватних својинских претензија било је у историји хришћанства карактеристично за многе заједнице. Такав карактер својинских односа доприносио је учвршћивању духовног јединства верника и у многим случајевима био је економски ефикасан. Као пример могу послужити православни манастири. **Ипак, одрицање од приватне својине у хришћанској заједници апостолског доба (Дела ап. 4, 32), а касније у општежитељним манасти-**

рима, било је искључиво добровољно и повезано са личним духовним избором.

7.4. Својина верских организација представља посебан облик својине. Она се стиче на разне начине, али основна компонента њеног настанка јесу добровољни прилози верујућих људи. У складу са Светим Писмом, то је свети прилог, то јест он у непосредном смислу припада Господу: онај ко прилаже, даје Богу, а не свештенику (Левит. 27, 30; Јездр. 8, 28). Прилог је добровољни чин, који верници предузимају имајући у виду духовне циљеве (Нем. 10, 32). Добровољни прилог треба да потпомогне не само служитеље Цркве него и сав народ Божји (Филипљ. 4,14 - 18). Будући да је посвећен Богу, добровољни прилог је неприкосновен, а ко год га отима, мора да врати више него што је однео (Левит. 5,14 - 15). **Давање прилога спада у основне заповести које је Бог дао човеку (Сирах 7, 30 - 34). На тај начин добровољни прилози представљају посебан случај економских и социјалних односа и зато на њих не треба да се аутоматски примењују закони који регулишу финансије и економију државе, а посебно државно опорезивање.** Црква истиче да, ако неки њен добитак има предузетнички карактер, онда он може бити опорезован, но било какво узурпирање верничких прилога преступ је и пред Богом и пред људима.

8. РАТ И МИР

8.1. Рат представља физичку пројаву скривене духовне болести човечанства - братоубиличке мржње (Пост. 4, 3 - 12). После грехопада ратови су пратили сву историју човечанства и, према речима Јеванђеља, и даље ће је пратити: „А када чујете ратове и гласове о ратовима, не плашите се; јер треба да то буде" (Марк. 13, 7). О томе сведочи и Апокалипса, приповедајући о последњој битки сила добра и сила зла код горе Армагедон (Откр. 16, 16). Рођени из гордости и противљења вољи Божјој, земаљски ратови одраз су небеске борбе. Посрнуо због свога греха, човек је био увучен у стихију те борбе. **Рат је зло. Узрок тога зла, као и уопште зла у човеку, јесте греховна злоупотреба богодане слободе,** „јер из срца излазе зле помисли, убиства, прељубе, блуд, крађе, лажна сведочења, хуле" (Мат. 15,19).

Већ на самом почетку библијске историје убиство, које се у рату не може избећи, сматрано је за тежак злочин пред Богом. „Не убиј!" - гласи заповест Мојсијевог Закона (Изл. 20, 13). У Старом Завету, као и у свим древним религијама, крв је света, будући да крв јесте сам живот (Левит. 17,11-14). „Крв оскврњује земљу", вели